

Ismertető

Monostori Katalin: Környezettudatosság Magyarországon

Ph.D értekezés

A disszertáció fő célja, hogy árnyalja azt az ellentmondást, amely a jelenlegi környezetvédelmi szakmai munkát jellemzi Magyarországon. A szelektív hulladékgyűjtés konkrét példáján keresztül mutatok rá, hogy a környezetvédelmi és az azzal kapcsolatos tudományos munkák nem mellőzhetik a társadalom megismerésével kapcsolatos társadalomtudományi kutatásokat, s az ezeken alapuló intézkedéseket, mivel ennek hiánya rövid és hosszú távon is konfliktusokhoz vezethet. A konfliktusok fő forrása, hogy a környezetvédelem területén végbe menő jogszabályi változások és beruházások nem számolnak a társadalom valós környezettudatosságával. A kutatási eredményekben összekeverednek az attitűdök és valós értékítéletek. A döntések bizonyos területeken elsősorban szakmai alapokon, a társadalmi hatások részletesebb ismerete, illetve azok valós társadalmi támogatottsága nélkül születnek. Az intézkedések hatásai azonban rövid és hosszútávon a társadalom tagjaira is köteleességeket, feladatokat rónak. Így a lakosság már csak a személyes hatásokon keresztül szembesül az intézkedésekkel, amelyek várhatóan hamarosan erőteljes konfliktusforrásként jelentkeznek. A téma aktualitását az Európai Unió forrásokból megvalósuló környezetvédelmi beruházások és a csatlakozás során elvárt jogszabályi változtatások adták.

A szelektív hulladékgyűjtés témakör területén végzett empirikus eredmények segítségével mutatok rá, hogy a lakosság környezetvédelemmel kapcsolatos attitűdjei nem hordoznak magukban valós támogatottságot. A történelmi beágyazottság és az információs csatornák hiánya miatt a környezetvédelem egy népszerű, de tartalmában nem megfelelő mértékben támogatott terület. Érvelésem alapján a környezetvédelem közjószág aspektusa miatt a valódi támogatottság mértéke a makrotársadalmi szolidaritás mérésére is hatékony mérőszámnak mutatkozhat. Így a társadalomban általánosan elfogadott norma és valós cselekvés közti eltérés a társadalmi szolidaritás szintjét is mutatja a környezetvédelem területén.

A hipotézisek és érvelések során elsősorban a magyarországi környezetszociológiai kutatásokra, valamint a társadalmi szolidaritás -, és racionális döntéelmélet fogalomkereteire

támaszkodtam. Önálló meghatározást tettem a makrotársadalmi szolidaritás definíciójára vonatkozóan. A kutatás alkalmával a feltételes értékelés módszertanát alkalmaztam.

A kutatás fő hipotézise, miszerint a lakosság attitűdjei és valós cselekvési és fizetési hajlandósága között feszültség húzódik bebizonyosodott. Ennek a konkrét példának a kiemelésével mutattam rá, hogy a környezetvédelmi jogszabályalkotások, beruházások nem bírják minden esetben a lakosság támogatottságát, hiszen egy projektről akkor mondhatjuk el, hogy megvalósítása társadalmi egyetértésen alapszik, ha annak minden részletét – költségeit, s használatát – a rendszer végső láncszemei is elfogadják, támogatják. Ez a szelektív hulladékgyűjtést elősegítő rendszerek bevezetéséről jelenleg nem mondható el.

A kutatási eredmények arra engednek következtetni, hogy a legfontosabb feladat a környezetvédelem területén a lakosság információhoz való juttatása, a demokratikus lehetőségek kihasználásának népszerűsítése és biztosítása. A környezeti nevelés erőteljesebb hangsúlyozásával a fiatal célcsoport körében kell a környezettudatosságot elterjeszteni. A korábbi évek társadalmi bizalmatlansága az egyik legnagyobb gátja a cselekvésnek, amelyet a hipotézissel ellentétben a szankciókkal sem lehet nagymértékben befolyásolni. Ennek egyik legfőbb oka, hogy a környezetvédelemben elsősorban a társadalmi szolidaritás gyökerei húzódnak meg, amely a jövő generáció iránti szolidaritásban mutatkozik meg. Ezt igazolja a gyerekekkel rendelkező háztartások aktívabb környezettudatossága. Meg kell akadályozni, hogy a társadalmi ismeretszint és elvárás hosszú távon és nagymértékben elszakadjon a politikai szintértől. Így meg kell fogalmazni azt az igényt, hogy a közigazgatás a civil szervezetek – többek között az egyházak is – és a társadalom aktív bevonása és tájékoztatása révén valósítsa meg környezetvédelmi elképzeléseit.